

PROPRIETAR—DIRECTOR

AUGUSTIN POPA

Redacția și administrația
BLAJ, JUD. TARNAVA MICĂ

INSERATE

conform regulamen. de aplicare a tarifului comercial, categoria V.

Unirea

REDACTOR

DUMITRU NEDA

Foaie înscrisă în Registrul de publicații al Trib. Târnava-Mică sub Nr. 2—1938.

ABONAMENTE

Pe un an . . . 200 Lei
Pe 6 luni . . . 100 Lei
Pentru străinătate 400 Lei**Foaie bisericească-politică — Apare în fiecare Sâmbătă**

...Tempi passati?

(dn.). Nu-i pierdut, decât cel desnădăjduit. Ceasurile de restriște pot fi ceasuri de reculegere reconfortantă. Loviturile grele nu numai că nuucid totdeauna, dar pot fi chiar început de trezire și de nouă viață.

Retrăind, cu gândul și cu inima, mărețul praznic al lui 3/15 Maiu 1848 de pe Câmpia Libertății dela Blaj, și privind și la stările noastre de azi, ne copleșește durerea. Ce nevolnică este lumea românească de azi pe lângă cea de atunci! Foștii iobagi și vlăstarele cu școală, ieșite din rândurile lor, știu să înfrunte, cu dârzenie și demnitate, pe asupritori, strigându-și sus și tare dreptul și hotărârea, cât să audă și cel din morminte: Murim mai bine 'n luptă cu glorie deplină, Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost pământ! Și se țin de cuvânt ca de cel mai sfânt jurământ. Cu preț de mii și mii de vieți.

Nu le-a adus jertfa de sânge numai decât rodul cuvenit? Fie și așa. Va rodi altă dată, pe seama urmașilor de urmași. Ei și-au făcut datoria față de Dumnezeu, față de neam și față de conștiința lor. N'au hulit, n'au înjurat nici pe împilatori, nici pe alții, mari și tari, cari nu le-au sărit într'ajutor. Dar nici nu s'au umilit în fața celor puternici. Ei știau că au fost și alte popoare subjugate o vreme, cari au frânt apoi jugul și au rupt cătușile, ieșind la largul și la lumina libertății meritate. Și mai știau că au fost și neamuri fără vlagă, plângărețe și gata oricând la "înțelegere" cu cei mai mulți la număr și mai înarmați, numai să-și scutească în felul acesta păcătoasa de făptură cu plăcerile și averile ei. Aceste neamuri au murit cu pata rușinei pe frunte și fără să le fi regretat cineva. Iar lumea ardeleană pașoptistă, străbătută de simțământul sfintei mândrii a călugărului-dascăl dela Blaj, Samuil Micu: "Mare lucru iaste a fi român", nu voia nici să audă de așa o moarte. Mai ales când cu o moarte și așa ești dator. Și când te gândești — cum așa de frumos a prins în versuri, ardeleanul Coșbuc, felul autentic și adânc românesc de a privi moartea: "Nu-i tot una leu să mori, Ori căne 'nlănțuit".

Adevărat: și-au avut și ei "înțeleptul" lor, în persoana vesnic odiosului Dragoș, care a încercat să-i "cumințească", și să-i treziască la "realitățile zilei". Sufletul lor sănătos însă nu a putut fi înveninat și nefericitul traficant de conștiințe a fost făcut, în chip teribil, să priceapă că un neam nu trăiește din abdicări, și nu-i vrednic să trăiască, dacă-și clădește existența pe milogeală.

În adâncurile conștiinței românești trăiesc și astăzi vechile simțiri și, suntem siguri, din ele se va făuri un nou viitor de slavă românească.

Biserica și Școală

de prof. Tit L. Chinezu

Atât pentru rânduiala vieții particulare, cât și pentru a celei sociale, Dumnezeu vorbește și lucrează mai ales prin biserică. Prin ea ne comunică El adevărul Său. Așa cum ne dă mintea și toate facultățile naturale pentru a putea cunoaște și cuceri lumea, tot așa prin biserică varsă în aceeași minte puterea de a cunoaște și de a ne însuși adevărurile ascunse în El, aparținătoare lumii Lui supranaturale. În felul acesta tot adevărul, și cel natural și cel supranatural, este radicat în El și de aceea între diferitele adevăruri nu este contradicțiune, ci totdeauna deplină armonie și complectare.

De altă parte adevărul este din însăși firea sa atât de fecund, încât cunoașterea unui adevăr mai mare este generatoare de o strălucire spectrală foarte variată, în care apar și se cristalizează multe alte adevăruri mai mici, pe care apoi adevărul de bază le introduce în lumea superioară din a cărei constelație face și el parte.

Așa se face că religia, oricare religie, fiind înainte de toate cunoașterea unor adevăruri mai înalte decât cele comune: Dumnezeu, suflet, destin, etc., creiază totdeauna în sânul ei o școală de tâlmăcire și de studiere a adevărului admis. — Tot așa se explică în religia creștină faptul că adevărul supranatural vrea și caută să afle un cât mai larg suport de adevăruri naturale, precum și o cât mai perfectă cale de manifestare prin ele, pentru ca la rândul său să le ridice pe toate într'o sinteză organică mult superioară valorii lor singuratică.

În felul acesta, pe plan concret, biserică, în calitatea ei de școală a vieții veșnice poate crea, și creiază de fapt, oriunde ar fi, din propria inițiativă, o școală și pentru viața pământească, pentru ca aceasta să devină un cadru cât mai demn pentru om și cât mai apt urcuș spre Dumnezeu.

Așa a făcut și biserica românească. De îndată ce a avut ierarhie proprie a deschis școli, cari evident, la început nu puteau fi mai de valoare decât erau exigențele bisericii creatoare: puține, grecești, slavonești, etc. Asta a durat multă vreme, fiind ea, ca totdeauna, în funcțiune de dinamismul ctitorului-biserică.

Când, la 1700, s'au reluat legăturile cu Roma, ramul realtoit în vigurosul trunchiu, deși bătut de multă arșiță și de multe furtuni, a creat aci la Blaj, după abia 54 ani de existență o școală, mama tuturor școalelor românești, prima școală pentru sufletul, pentru mintea, pentru inima obidită și pentru viața

sbuciumată a acestui popor. Și așa cum dintr'un har mare se revarsă o puzderie de haruri mici, necesare vieții de fiecare zi și de fiecare clipă, așa după unirea cu Roma a urmat potopul de bunuri care ne-au dus la zilele mărețe de acum douăzeci de ani: Școala aceasta a dat sufletelor înainte de toate credință creștinească conștientă, așa că oriunde a fost biserică unită, în tinda ei s'a deschis și o școală pentru suflete. Dar cu aceasta a dat poporului român citirea și scrierea în graiul lui scump, și i-a dat la fel conștiința demnității sale de om care are drept la viață și încă în stil propriu, drept la viața națională. Știința și conștiința aceasta, duse de aci de preoți și dascăli a răscolit sufletele tuturor și, hrănind și pe cei ce nu ne iubiau ca religie, a trezit pe rând vijelia revoluțiilor din veacul al optsprezecelea și a năpădit cu putere uriașă pe Câmpia Libertății la '48, de unde apoi a pornit urcușul masiv spre nedescri-sele bucurii dela 1918.

De atunci încoace, neamul care și-a dobândit ființarea conștientă și libertatea în virtutea primului impuls dat de biserică și prin neprecupețita ei asistență, și-a uitat *alma mater* și a încercat neincetat s'o folosească drept instrument politic, reușind nu odată s'o compromită. Acum, după ce politicianismul și-a dat pe deplin roadele, o acuză că nu corespunde chemării și că de aceea trebuie scoasă din școală pe care a zămislit-o: azi un anteproiect de lege ne pregătește scoaterea religiei din programele de școală, reducându-o deocamdată la o singură oră de clasă în fiecare săptămână în gimnaz și în liceu și desființând catedra de religie dela școalele normale și dela liceele comerciale din lipsă de ore suficiente.

Totuși, să nu acuzăm: nu neamul judecă așa, ci numai unii domni — toți cari judecă pe urmele d. Șeicarului, și sunt mulți aceia. Nu statul face aceste "reformate" ci numai anumite comisii, compuse din acei falnici teoreticieni ai școlii, cari socot că religia nu are menirea de a da concepții de viață oamenilor, ci rolul ei este numai de ordin sentimental, mai mult ori mai puțin cerută de oarecari conveniențe... sociale.

Biserica noastră are un rol hotărîtor în nașterea școlii românești. Ea are, prin urmare dreptul și datoria s'o apere. De aceea noi ținem tare și de data aceasta:

1. Că în materie religioasă nimeni nu este acasă decât biserică: ea trebuie să fie deci întrebata când se legiuiește bunul ei esențial: *instrucțiunea și educația religioasă*. Laicii să se mărginească la ale lor!

2. Că nimeni nu are drept să limiteze, cu atât mai puțin să reducă acțiunea preotului în școală, căci acesta are anume poruncă dumnezeiască: „mergând învățați.”

3. Că, mai puțin decât oricine are acest drept celce legiferează în numele Statului, căci Statul are *obligăta* să stimuleze opera de hine a bisericii și s'o sprijinească.

4. Că vrem școală creștină nu numai pentru că știm că așa e bine, ci pentru siguranța pe care o poate avea oricine, privind cei douăzeci de ani cari au ruinat tot prin lipsa de Dumnezeu în exemplul dat în viața particulară ca și în cea publică.

De aceea, afară cu toți cei ce exclud pe Dumnezeu din educație, ori Il îngrădesc, căci socotim drept cei mai primejdioși trădători de neam pe cei ce tradează pe Dumnezeu, chiar și când o fac inconștient.

Lăcașurile de închinare și slujitorii lor. Ministrul Educației Naționale, al Cultelor și Artelor, d. R. Rosetti, a rostit la Târgu-Ocna un discurs ocazional în care, între altele, a insistat și asupra bisericilor și a preoților. Și a zis d. ministru așa:

„Locașurile trebuie să inspire, dela cea dintâi privire, când ne apropiem de ele, evlavie. Pentru aceasta, este nevoie ca ele să fie întreținute într'o perfectă stare de curățenie, cu o desăvârșită grijă și bună cuviință.

Nu poate inspira respect o biserică ce are prin ograda sa aruncate hârberi, cârpe și murdării, tot așa cum nu poate inspira evlavie un interior cu mucuri, noroi ori colb pe jos.

Tot așa și casele parohiale. Ele nu sunt ale preoților, ci sunt ale comunităților creștine, ale obștei satului. De aceea ele trebuie să inspire acea impresie și acel respect, pe care-l inspiră o gospodărie frumos întreținută.

O altă chestiune de actualitate, foarte dureroasă și foarte rușinoasă, este aceea a cimitirelor. Am uitat pe părinți și strămoșii noștri; nu mai îngrijim de loc de gropile și

locurile lor de odihnă. Aici este de vină atât biserica, cât și școala, căci nu știu să cultive în sufletele creștinilor cultul strămoșilor; nu știu să țină legătura între cei ce-au fost și între cei ce vor veni în viitor.

În altă ordine de idei, trebuie să vă fac atenți că *ținuta neglijentă a preotului și învățătorului* nu poate face o impresie bună. Nu poate intra în altar un slujitor murdar îmbrăcat, în timp ce credincioșii își fac baie Sâmbăta și vin curat îmbrăcați în biserică. Acel preot nu va căpăta respect din partea

enoriașilor dacă va sluji într'o ținută nedemnată și neîngrijită. Dimpotrivă: printr'o ținută îngrijită și demnată, prin slujbe frumoase și bine orânduite, preotul se impune în gradul cel mai înalt câștigând dela început respectul și încrederea păstoriților lui.”

Într'o nouă ordine de idei a apăsător pe cuvântul că „religia, în învățământul primar, trebuie predată numai de preot. Ea trebuie să fie predată însă în așa chip, ca să fie înțeleasă și simțită.”

Școala românească la răscruce

Ante-proiectul de lege cu privire la reforma învățământului secundar

de prof. Ion Miclea

Odată cu veacul nostru, osia universului moral a fost frântă; echilibrul minții sănătoase adânc tulburat; iar că nouile forme de viață care se dospesc, născute în această zodie a tuturor prăbușirilor, sunt din cele mai desolante. Dacă am cerca să arătăm nota esențială a timpului nostru, credem că nimic n'ar putea să-l caracterizeze mai bine decât această *imensă inquietitudine*, marele neastâmpăr, o veșnică căutare, fără de nici o nădejde de găsire, căutare fără sens, fără normă, fără obiect, o căutare absurdă: de dragul căutării, căutarea scop în sine.

Privind această năucă rostogolire ești cuprins de groază, gândindu-te la prăbușirea care mai poate ieși dintr'acest vârtej de apocalips.

Întrebările, urlând de dorința răspunsurilor, bat la poarta bieteii „trestii gânditoare”. — Ce caută omul? Dece acest neastâmpăr? De ce schimbarea anunțată cu trâmbițe dimineața, seara este detestată? Unde zace cauza tuturor înfrângerilor, prăbușirilor, nenorocirilor și incertitudinilor moderne?

Nu găsim decât un singur răspuns, fiindcă

altul nu este: omul de azi, cu emfază numit faustic, printr'un act deliberat al inteligenței și voinței sale, a tăiat cablul care-l lega odinioară de universul ordinei, al păcii, al fericii și al certitudinii: Dumnezeu, preferând vremelnicia, în locul veșniciei, nesiguranța, certitudinii, relativul, absolutului, inteligența și voința omenească, înțelepciunii și voinței divine. Locul omului sfințit, dar atât de batjocorit al evului-mediu, l-a luat omul mefitofelic, satanic, al zilelor noastre. Iar urmările n'au lipsă decât de privitori, cari să vadă.

De sub legea acestei rostogoliri în haos (sau în vid?) n'a scăpat nici o față a vieții omenești, socială sau individuală, fiindcă una este expresia fidelă a celeilalte: disordinea morală individuală, n'a făcut decât un pas până în viața socială. Astfel, am avut în curs de două decenii un bogat buchet de ministri, o întreagă bălărie de deputați și senatori și mai presus de toate un număr astronomic de legi și reforme: politice, economice, sociale, juridice... și mai cu seamă, of! mai cu seamă școlare. Toate cu o singură deviză, mascată sau transparentă: *afară cu Dumnezeu*, dacă se mai găsește încă pe vr'un sector sau com-

FOIȚA „UNIRII”

IMNUL

elevilor dela Școala Normală de Băieți din Blaj

de prof. Dionisie Popa-Mărgineni

Vlăstare suntem din plămădă tare,
Copii înfrățiți cu vântul și cu glia,
Din suflet vrem să făurim altare,
Din piepturi scut să ne-apărăm moșia.

Mănați de-o sfântă, nepătrunsă vrajă,
Am părăsit și plugul, ba și coasa,
Pe alții l-am lăsat să steie strajă
Alături de ce biet în sat rămas-a.

Și-am venit la Blajul scump, comoară
De-avânt spre biruință, de credință,
Venit-am la altarul ce'nșioară:
Și inimă și cuget și voință.

Dar n'am căutat noi școli de vană fală,
În suflet licăreau dragi arătări,
Un dor ne avântă în spre Normală,
Dulci glasuri răsuna din depărtări.

Un Șineai ne chema în svon de cronici:
În inimă și'n gând vă fie neamul,
Culturei și credinței să fiți vornici
Și braț de foc în luptă cu dușmanul!

Iar alte voci duiosase ca frunzișul
Ce'n seri de Mai foșnește'n zumzet lin,
În murmur de Psaltire - aflând suișul
În pieptul nost cu tremur cristalin.

Sunt glasuri de vlădici cu viață dreaptă
Ce picură în suflete credința,
Și sunt chemări de dascăli ce ne'ndreaptă
Spre plaiurile cari ne-au dat ființa.

În fața lor șoptim cu'nșiorare:
În ființa noastră'un fir duios se toarce,
Noi n'am uitat menirea noastră mare,
Din sat am vint și 'n sat ne vom întoarce,

Călțiți în focul dragostei de țară
Și'n vraja sfânt'a harului ceresc,
Vom ști să fim lumină, dar și pară
Când dușmanii pământul nost răvnesc.

Inchinare Blajului, și dascălilor mei

Iată, treizeci de toamne au trecut, de când, încărcat de învățătură și doruri, am închis în urma mea poarta grea a școlilor bătrâne și am plecat în lume. Am plecat cu brațele încărcate de fagurii grei ai atâtor visuri și credințe. Plecau la drum cu mine asprele învățături ale Blajului, că auzeam în urma mea sfaturile marilor dascăli ce mi-au

îndreptat tinerețea, mi-au luminat mintea și mi-au altoit inima.

Ce calm și împăcat își doarme somnul lin fostul diriginte al clasei Octavian Bonfiniu Banfi, străjuit de amintirile pioase și recunoscătoare ale foștilor săi elevi. El era părintele cel bun și atât de plin de sacrul foc al muncii și al dăruirii sale de dascăl-părinte. Nu avea armă mai grozavă de pedepsirea celor cu greșeli decât bunătatea, marea sa bunătate-educativă pe care nu am mai întâlni-o niciodată, nici altă la nimeni.

Nici un cuvânt nu poate cuprinde nici lauda, nici aprecierea și nici recunoștința ce o datorăm fostului dascăl —: dacă am ajuns unii, ceva în viață, nu nouă ci, lui și născătorului lui, o datorăm în locul întâi.

Emil Viciu!

Trecătorul prin lumea aceasta, cu chip și grai de sfânt, — fostul rector al Internatului de băieți. Educatorul care, niciodată n'a jonglat cu vorba sau fapta, care niciodată nu a trântit ușile marelui său suflet, în fața copiilor — ei, a rămas pururea pildă tinerețelor, pildă constantă de viață și ascheză în învățăturile Mântuitorului — risipită dar n'are fără șovăire, celor mici și celor mari.

Emil Viciu nu a fost un organ ierarhic, un pedagog numai, un prefect de studii, el a fost un crucificat al misiunii sale. Unul de lemn al moralei ce va fi arzând în sufletul

partiment al vieții publice. Să se mulțumească cu biserica; doar sunt state cari nu-l rabdă nici acolo.

Noi am urmărit acest proces de treptată eliminare a lui Dumnezeu, din școală în ultimul deceniu. Am avizat pe cei ce aveau cuvântul. Unii au crezut; alții au rămas sceptici; iar moara s'a învârtit mereu măcinând tot ce mai rămăsese bun.

Nu există om să cunoască numărul legilor și reformelor școlare privitoare la învățământul românesc, dela întregirea neamului încoace. Noi însă cunoaștem ceva mai important decât aceasta. Știm că toate aceste legi și reforme au isvorit dintr'o necesitate adânc simțită; toate au căutat ceva, toate au voit ceva; toate au avut un scop, însă acest scop, nu numai că nu l-au putut atinge, ci parcă fiecare reformă săpa o tot mai adâncă prăpastie între dânsa și el: fiecare a însemnat o cădere în mai rău.

De câte ori s'au schimbat guvernele, s'au modificat raporturile externe, de câte ori s'a vânturat fumul unei noi ideologii sau a unei noi concepții de educație, ori de câte ori s'a născut sau a repausat un partid, școala, organizarea, structura și spiritualitatea ei a fost schimbată. În general, schimbarea a rămas neobservată, fiindcă nimeni și nimic nu suferea. Profesorul avea — de bine de rău — salariul asigurat. Studiul trecutului nostru românesc — istoria — trebuia să rămână la loc de cinste; *limba noastră*, dulce și frumoasă, trebuia să aibe o specială atențiune; pământul nostru sfânt, cu bogățiile și necazurile lui — *geografia Patriei* — (și a globului) trebuia să fie studiat; limbile străine, ale prietenilor de ieri și ale dușmanilor de mâine, nu puteau lipsi; științele, artele, dexteritățile, nu trebuiau să sufere nici una, în urma reformei.

Ei bine, vă întrebați, atunci în ce a constat reforma? de vremece toate științele pământului au rămas cum au fost. Și totuși marea reformă era consumată de fiecare dată: *știința lui Dumnezeu a fost tăiată, imputinată, mutilată și batjocorită — religia a fost elimi-*

nată, lăsându-se doar așa, ca de mostră pentru serbările naționale și pentru stropirile cu aghiasmă.

Fiecare reformă cânta osanale unui rău; vracii cari au clocit legile și-au dat seamă că școala nu merge cum trebuie: *nu se face* în ea decât instrucție, fără educație, nu se crează caractere morale, cetățeni conștienți, demni și virtuoși. Au cercetat amănunțit cauzele acestei insuficiențe și spre marea lor bucurie, le-au găsit, răul a fost sesizat: *din două ore de religie câte erau la început de fiecare clasă, una s'a tăiat*. Lumea a tăcut și admirat reforma. Fiindcă, să ne înțelegem, *răul izvoră din faptul că între obiectele de studiu, religia avea două ore*.

Răul însă se încapățina să persiste; de această dată diagnosticul era stabilit în mod savant. Se anunța o nouă reformă, o nouă operație, din care religia — singură — ieșea amputată, de această dată, singura oră din cl. VIII dela Școala normală — învățătorul român n'are lipsă de așa ceva. Ne-am lamentat și am înghițit. Am ajuns astfel la epoca elevilor criminali, cari au ucis pe un deputat, jefuindu-l. Tunete și fulgere! mii de dracii! Școala! Se poate? O nouă reformă! De această dată în capite et in membris. Știți unde era cangrena? Erau prea multe ore de religie. — Așa dară, d-lor, dacă vrem să dăm alt spirit școlii și altă educație tinerilor, nu vom reuși atâta timp cât nu vom șterge de tot, *religia* dela școlile de comerț din cl. VII și VIII, iar dela cele de meserii din cl. VI, VII și VIII; ce privește cursul inferior dela aceste școli găsim că două ore sunt încă prea multe, aci *se va menține una și numai în cl. I și II*. Aceasta a fost o nouă „reformă“.

Insă răul n'a voit să cedeze nici după aceasta; unii ziceau că ar trebui mai multă religie în școala secundară și — minune — Drul Anghelescu, introduce, *pentru moment*, în unele clase o oră în plus. Dar s'a revenit curând la „normal“, adică la starea actuală, când lic. teoretic are în cursul superior *câte o oră*, în cel inferior, două ore; școala nor-

mală la fel; lic. de comerț n'are decât în cursul inferior câte una, iar în cel superior numai cl. V., celelalte *nici una*; lic. industrial n'are numai cl. I și II câte una; cl. V una, în colo *nici o singură oră* de religie.

Cu toate acestea, dacă s'a întâmplat o crimă, un furt individual sau în bandă, dacă au fost trecuți prin toate cele opt clase de liceu toți nepoții cretini ai tuturor miniștrilor, prefectilor, perceptorilor și profesorilor, sau ai lui Nea-Nae din Broșteni și, după cum era firesc, la bacalaureat, n'au știut ce număr purta la guler împăratul Traian, vina știți cine o purta la noua reformă? *Religia*, ea trebuia imputinată cât mai fără milă. Această logică a dominat în toate reformele de până aci. Dar în cea de mâine?

Cu luni înainte presa a anunțat o nouă reformă a învățământului secundar. Ni s'a dat a înțelege că de această dată — recunoscându-se, în sfârșit, nemărginita greșală a legii vechi care voia să facă educație morală fără studiul moralei și educație religioasă, fără învățământ religios — toate se vor îndrepta: Dumnezeu și religia se vor repune în drepturile care li se cuvin în viața școlii. Am legat, firește, mari nădejdi de o sinceră revenire la realitate. Insă aceste iluzii frumoase ne-au fost tulburate de o notă discordantă, pe care a intonat-o d. *Pamfil Șeicaru*, în ziarul d-sale. D-sa spunea verde: Să nu se mai vorbească de ore de religie, de catedre și de profesorul de religie, ci de educație religioasă, care nicăiri nu se poate face mai bine decât în biserică, doar și așa bisericile sunt goale. Ne-am indignat. D-sa însă, ce era de fapt, decât ecoul credincios al acestui ante-proiect de lege pe care-l avem în față. Poate d-sa știa despre ceea ce se pregătește.

Mărturisim că citindu-l am încercat poate cea mai crâncenă desiluzie, avută până acum. Ne așteptam, repetăm, la altceva decât la ceea ce ni se promite.

Privit din punctul nostru de vedere, în general putem spune că acest ante-proiect

celor pe cari i-a crescut sufletește, lui și numai lui i se datorează, în locul întâi.

Dar *Iosif Hossu*, misteriosul stăpânitor de cifre și formule pe cari le știa pare-că din teagăn, — dar *Ambrosiu Cheșianu* cel cu sufletul cât o primăvară însoțită, ruptă par-că din eternitate, — dar austerul și rigidul în marea sa frumusețe dascălească, *Gavril Precup*, — der *Alexiu Viciu*, cel care ne-a deschis gândul și inima spre îndrăgirea frumosului și al artei, — dar marele compozitor *Iacob Mureșanu*, cel care ne-a înfrățit cu doinele și cântecul neamului nostru?

Toți au închis ochii, împăcați cu marele gând că și-au făcut datoria pe deplin nu după regulamentele și legile școlare, ci după marea literă a legii morale din inima lor, din conștiința lor perfectă, până la capetul vieții lor.

În viața lor de dascăli nu predomina Catalogul nici *Ziarul clasei* și nici *Regulamentul școlar*; — nu predominau orele suplimentare cu sau fără plată, ci *bucuria, plăcerea și mândria* de a fi dascăli deci, *aleșii neamului*. În acele vremuri vechi, de obidă și privațiuni materiale, dascălii Blajului au pus la loc de frunte marea conștiință de a neamului valori, nu diplome de bacalaureat sau de Universitate. —

Azi? Să tăcem cu toții încet, să nu ne audă dascălii de eri...

Inchinare ție Blajule străvechi, Roma mică a inimelor noastre românești.

Inchinare ție și marilor tăi dascăli de pie și eternă amintire.

Ce altceva am putea face, decât să ne adăpăm la izvoarele tale cristaline, fără șovăire, fără oprire din mers. Fără tine, viața neamului ar fi fost sarbădă și fără rost, fără conținut.

Iată marea tău merit —: tu ai șters de praful uitării hrisoavele și actele de naștere și botez al acestei națiuni. Tu ai dat marea pildă a jertfei și eroismului în adevăr și faptă Tu Blajule, ai făcut până în zilele noastre, marea mucenicie a demnității și conștiinței naționale. Și, ai ținut dreaptă și sus, marea făclie a credinței celei drepte în Dumnezeu, în mijlocul acestui neam răvășit de toate dibuirile spre Dumnezeu și Biserica Lui pe pământ.

Celor de azi ai Blajului, le doresc același mers drept și glorios pe toate căile cele vrednice ale istoriei naționale.

Prof. Valeriu Bora

Sfântul Giovanni Bosco

și

educația tineretului

de Alex. Todea

Ioan Bosco a fost un educator, a fost prietenul tinerilor, a fost profesorul de religie care a știut să frângă pâinea divină atât la

catedră cât și pe stradă, în mijlocul celor mici, nutrindu-i și ridicându-i la o viață integrală, la o viață supranaturală, la o viață nebănuită de ei până atunci.

Căci veacul al XIX, pentru Italia, e veacul frământărilor; anticlericalismul prinde rădăcini; religia e disprețuită, Papa batjocorit; bisericile părăsite, modernismul trece pragul locuințelor intelectualilor, anarhismul cucereste masele, spiritul raționalist de emancipare își arată tot mai vădit colții. Decretele publicate din partea guvernelor căutau să confirme toate aceste idei și să rupă odată cu trecutul creștin, cu educația creștină. *Religia afară din școli*; formarea tineretului se poate efectua și încă cu mult mai bine și fără de religie, să nu-i mai disturbe Dumnezeu și în școală, e prea mult și la biserică...

Erau idei cari încetul cu încetul au pătruns și în cler prin neîncetatele intervenții guvernamentale. Și deodată tineretul Italian s'a simțit singur, izolat, neglijat, disprețuit, iar conducătorii strigau neîncetat că e imposibil de a forma astfel de elemente neînțelegătoare, sunt incorigibile.

În aceste împrejurări apare *prietenul lor, Don Bosco*, omul trimis de providență; în locul *severității* exagerate, el propune amabilitatea *bunătatea, iubirea*; în locul *autorității* care nu era respectată, decât când era de față, propune *prezența lui Dumnezeu* care e marta tuturor acțiunilor noastre; în locul con-

nu se abate cu nimic dela scopul pe care l-au urmărit toate legiurile școlare de până azi: *eliminarea religiei din școală*; ba, putem spune că le întrece cu mult în eficacitate. Este mai curajos, mai drastic, mai radical.

Scopul urmărit este același: „educație integrală, cetățean destoinic și devotat Neamului etc. (Art. 1.) Scop nobil, care se va obține prin următoarele mijloace, *obiecte de studiu*: limba română, franceză... igiena, gimnastica, lucru manual“ (art. 24). *Religia?* Poate-i greșală. Mai citim odată. Nu-i nicăiri. Se poate? N'am crezut că se poate, dar dacă *este așa*, se vede că se poate. Urmează un nou alineat, numai pentru religie — doar e vorba să i se dea o importanță mai mare, decât până acum. Citiți, vă rugăm: „Religia se predă *nu ca obiect de studiu*, care să urmărească *învățarea* de cunoștințe, ci *trezirea și întărirea credinței în Dumnezeu și, mai presus de toate, practicarea învățăturilor Mântuitorului*. In acest scop se ține un strâns contact cu biserica“. Aceasta în gimnaz. „In liceu, religia se predă pe un plan mai ridicat, ca și în gimnaziu, dar în același fel, adică nu ca obiect de studiu, ci ca *morală și credință creștină*, folosindu-se un contact strâns cu biserica“ (art. 25).

Iată și repartitia de ore: Religia, cl. I, UNA, cl. II, UNA, cl. III, UNA, cl. IV, UNA etc. Cum? *Aici erau două!* A fost odată... Total: 8 ore, zi: *Opt*.

Onoratul Minister și-a dat bine seamă că prin aceasta se va ajunge la descompletarea aproape a tuturor catedrelor de religie — n'am vrea să zicem că a intenționat acest lucru — de aceea continuă precum urmează: „Când numărul de ore din localitate nu este suficient pentru a constitui o catedră, predarea lor se încredințează spre suplinire la preoții din localitate, câte 5 ore cel mult de persoană“ (Art. 68).

Aci este cuprins tot ce privește religia în noul proiect de lege. Și e foarte mult ce se spune aci. Să vedem în rezumat: 1) *Religia nu se predă ca obiect de studiu*, care să

urmărească *învățarea, ci ca morală și credință*; 2) *religia va avea din acest motiv nu mai opt ore de curs în liceu, adică patru mai puțin decât înainte*.

1) Până aci știam că *religia este obiect de studiu*, întrucât și ea — mai mult decât celălalte materii — este un tot organic de principii și adevăruri, cari prin însușire, adecă prin *studiere*, urmăresc desăvârșirea treptată a elevului. Nici până acum nu se urmărea *învățarea* de dragul *învățării*; și până acum, *învățarea* era un mijloc, era partea de fundamentare a moralei și a credinței creștine, care totuși se credea că trebuie studiate înainte de a putea fi trăite. Acuma lucrurile se schimbă, religia nu va urmări *învățarea* de cunoștințe, ci *trezirea și întărirea credinței și mai presus de toate, practicarea învățăturilor Mântuitorului*. Ne întrebăm însă: prin ce se va trezi și întări credința, de vreme ce religia nu este obiect de studiu care să urmărească *învățarea* de cunoștințe? Dacă aceasta nu o vor mai face adevărurile religioase învățate, nu rămâne decât să facă acest serviciu ignoranța. Mai departe, se va urmări *„practicarea învățăturilor Mântuitorului“*. Aci din nou ne întrebăm: Cari învățături ale Mântuitorului vor urma să fie practicate? Probabil că se va urmări *practicarea acelor învățături, a căror învățare nu se va urmări*. Mântuitorul a propus adevăruri de credință; El însuși a explicat celor grei de cap; cum s'a bucurat când au priceput! A cerut urmarea, *practicarea* celor învățate, spunând că e moartă credința fără fapte; însă niciodată n'a pretins, ceea ce pretinde legiuitorul actual: *practicarea unor învățături pe cari nu trebuie să le învețe*. Cum să înfăptuiești ceea ce nu cunoști? Acțiunea — spune psihologia — este o idee care se întrupează; iar ideea, o acțiune care se naște.

Cum se va preda religia, care nu va mai fi obiect de studiu care să se învețe în viitor? Legea ne lămurește: se va preda ca *morală și credință creștină* (prin contact cu biserica). Sunteți lămuriți? Dar morală și credința, cum

se vor preda, fiindcă nici ele nu mai formează obiect de studiu? Noi știam că până și *credința și morală*, cea mai practică dintre *studiile* practice nu e cu puțință să fie practică, fără să fie în prealabil studiată și încă temeinic. Altfel, *ce se practică?* De ce se practică și *cu ce scop* se practică? Până n'ai lămurit aceste probleme, nu poate fi vorba de *„trezirea și întărirea credinței în Dumnezeu și cu atât mai puțin de practicarea învățăturilor lui Isus; fără să vorbim de contactul cu biserica, care nu poate izvorî decât dintr'o solidă instrucție și o adâncă convingere religioasă*.

2. Cele ce urmează sunt consecința logică a premiselor de mai sus. De vreme ce religia nu este obiect de studiu, ci de *„morală și credință“ de ce ar mai avea lipsă de ore; mai tăiem patru din cursul inferior; mai rămână câte una, până la o nouă și binecuvântată reformă*. Să meargă la biserica „popii să-și practice ignoranța!

Nu vrem să facem vre-o comparație între religie și alte materii de învățământ; toate își au scopul și rostul lor, toate tind — cel puțin așa ni se spune — la *educația integrală*. Dintre toate, știți care servește mai puțin acestui scop, căreia i se dă cea mai mică importanță — deci și mai puțin timp în școală? *boxului?* ascuțitului de scobitoare sau impletului de frânghii? N'ați ghicit! *Religia* este singura materie fără de care educația poate fi de tot integrală, iar viitorii cetățeni foarte destoinici și foarte devotați neamului românesc. Așa spre ex. gimnastica în cursul inferior are 9 ore; religia 4; în întreg liceul, una 12, alta 8. Nu riscăm comparația cu lucrul manual, fiindcă acesta are 14 ore; iar religia 8 — în plus, mai este și obiect de studiu, pe când religia, nu.

Ce va urma de aci — dacă, bineînțeles acest proiect va fi lege? Școala va fi „reformată“, adecă schimbată, toate vor merge cât se poate de bine; idealul educației va fi realizat, fiindcă *nu vor mai fi cele patru ore de religie, cari îi împiedecau realizarea, până aci*

versațiilor antireligioase, propune conversațiile religioase în așa măsură încât să se deie lucrurile Cesarului, Cesarului și ale lui Dumnezeu lui Dumnezeu. Cu astfel de idei întovărășite de o neschimbată seninătate și delicateță sufletească se coboară între tineri; se duce în mijlocul lor la colțuri de stradă, în piață, în ateliere, la orașe și la sate. Dintre aceștia își recrutează primele elemente; numărul lor sporește din zi în zi, la porțile oratorului zi și noapte bat tinerele odrasle cari umblau în căutarea unui prieten părinte înțeleghător. Ioan Bosco îi primește, îi mângăie, îi încurajează, le propune un *ideal de viață*; ei se pot forma, pot deveni mari, la urma urmelor = sfinți. Don Bosco pentru ei nu mai era un maestru, nici rector, nici profesor... ci *prieten... era dulceafă... era Hristos* vizibil trăind în mijlocul lor. Natural, curentul acesta de viață n'a rămas cercuit într'o casă, nici într'un sat, oraș ori provincie, ci a străbătut toată Italia, a ajuns la cei mari, la guvern de unde s'au publicat decretul prin care religia nu mai avea ce să caute în viața tineretului, și mai ales în școală: ea nu mai putea fi *obiect de studiu... Și într'o bună zi Don Bosco s'a trezit cu o vizită nu prea obișnuită: vizita Ministrului Urbano Rattazzi, (Cfr. G. B. Lemoyne, Vita di San Giovanni Bosco, Vol. III pag. 292), care, uimit de puterea de atracție a lui Don Bosco, voia să se intereseze despre mijloacele întrebunțate în educație. Le-a și descoperit; prietenul tinerilor i-a vorbit despre ele cu vârf și îndesat.*

Începutul educației e frica Domnului, care va fi urmată apoi de *iubirea* față de virtuțile creștinești și *groaza* de viții, prin învățarea catehismului. Instrucția religioasă se continuă zi de zi pentru ca mintea să fie luminată de adevărurile supranaturale; pentru Don Bosco *religia și rațiunea* erau surori în sistemul de educație; el știa să-i convingă pe tineri de importanța darurilor naturale, *rațiunea* și celelalte facultăți sufletești, pentru primirea celor mai înalte mistere din creștinism, în așa fel ca la urmă tânărul să fie plin de recunoștință față de Dumnezeu pentru darurile primite. Până aci *Dogmatica*; apoi urmează *Morală*: căci Don Bosco se năzuia să-i convingă pe tineri că adevărata recunoștință față de Dumnezeu constă în a urma întru toate voia Lui sfântă, iar voia Lui e *păzirea poruncilor* și în special a acelor cari privesc relațiile de reciprocitate din comunitate, ascultarea de cei cari ne conduc.

Don Bosca stăruie pe lângă guvern ca dacă mai are cât de cât simțământ uman și național, dacă mai urmărește ceva bine și pentru națiune să adopteze același sistem care de altfel nu e al său, ci a lui Hristos. Și mijlocul de a-l adapta nu e altul decât *introducerea religiei în toate institutele* (cfr. op. cit. pag. 293). „Să se introducă studiul religiunii, să se stabilească timpul oportun, potrivit pentru *predarea învățământului religios* și pentru *acțiunile de pietate*, cărora să li se deie chiar din partea conducătorilor, importanța pe care o merită“. Apoi insistă foarte mult asupra *necesității învățământului religios în școlile pu-*

blice declarând că nici nu se poate concepe un *intelectual* care să aducă ceva folos țării dacă n'a pătruns și n'a rumegat bine învățătura despre Dumnezeu, izvorul tuturor științelor; or, asta nu se face prin abecedarul catehismului ci printr'un studiu progresiv al celelalte materii de școală. Atunci n'ar mai fi nici conflictul dintre religie și știință, nici ura față de biserică, față de Papă, ci din contră, cea mai perfectă armonie; atunci n'ar mai fi descreerați cari să exalte pe Victor Emmanuel ca să-l omoare pe Cavour ori să-l preamărească pe Garibaldi ca să umilească pe Papa, ci și-ar zice: „Trăiască Victor Emmanuel, Cavour și Garibaldi *sub conducerea* Papii ca să-și poată mântui sufletul“ (op. citat pag. gina 190).

Cam așa a activat Don Bosco pe terenul educației. Avem lipsă de un Don Bosco: e atâta bunătate, generozitate și înțelegere din partea tinerilor și tinerelor noastre, dar sunt așa de neglijați. Azi, mâine li se va răpi tot ce au avut mai drag: religia din școală. Și atunci rătăcirea și întunecul se vor înfrăți pe deplin, dacă un Don Bosco nu va apare pe zontul țării românești, care desinteresat și fără nici o retribuție lumească, să se coboare în mijlocul lor, ca prin iubire să le toarne în sufletul lui Dumnezeu în suflet, să-i unească, să-i sfințească; atunci conștiințele se vor revizui și religia va reveni acolo unde e firesc să fie iar societatea va fi zguduită de un freacă supranatural; *de aceea trimitem-l Doamne acum trimitem-l!*

Prasnicul unei școale

La împlinirea alor 75 de ani ai Școlii Normale de Băeți din Blaj

de Dr. Coriolan Sucu
dir. Școlii Normale

Înainte cu un sfert de veac, în Catedrala din Blaj se serba jubileul de 50 de ani dela deschiderea Institutului Pedagogic Arhidiecezan gr. cat. din Blaj.

Lumea era sub zodia lui Marte, ca și acum. — Războiul mondial era în toi. — Blajul era înțesat de soldați și de lucrători concentrați pentru construirea de tranșee. Aceștia ocupau sala de gimnastică a liceului de băeți, singura sală încăpătoare a Blajului, așa încât Mitropolitul Victor Mihali a fost nevoit să pună la dispoziție Catedrala, pentru a se putea ține serbarea.

Intr'o atmosferă de pioasă reculegere, directorul de atunci, regretatul Ioan F. Negruțiu, și pe atunci tânărul profesor Ștefan Pop, precum și octogenarul canonic Gavrilă Pop, singurul supraviețuitor dintre primii profesori ai Institutului Pedagogic, au trecut în revistă momentele importante din viața de o jumătate de secol a Preparandiei din Blaj.

Cele spuse de oratorii din Catedrală, în ziua de Duminecă, 17 Octombrie 1915, s'au complectat prin articolii temeinici publicați în ziarul „Unirea“, despre „Frământările începutului preparandiei din Blaj“, de către cel mai tânăr dintre profesorii de atunci ai Institutului, azi Reverendissim domn canonic încărunit (Iuliu Maior) și articolii despre „Directorii și profesorii Institutului Pedagogic din Blaj“, ai harnicului și prea de grabă dispărutului profesor Dr. Ioan Rațiu. — Și nu voi uita să amintesc că însuși Patronul de azi al școalei noastre și cap al bisericii române unite din Transilvania, Excelența Sa Mitropolitul Dr. Alexandru Nicolescu, pe atunci tânăr profesor Blăjean și secretar mitropolitan, a cărui absență, determinată de starea sănătății sale, o regretăm nespun de mult, și-a dat atunci contribuția, scriind în ziarul „Unirea“ din 16

vătăturii divine școlii. Istoria transilvană nu înregistrează nici o defecțiune pe această linie de organică solidaritate militantă. Scopul suprem era același: idealul unității naționale; credința era aceeași: duhul fecund și transfigurator al bisericii dreptmăritoare; metodele erau aceleași, ținând toate la cultivarea spiritului autohton, la învigorarea conștiinței de neam pe temeiurile obârșiei noastre imperiale, la promovarea, peste și împotriva adversităților politice, intereselor de totdeauna ale poporului: Rezultatele magnifice ale acestei strănse colaborări sunt cunoscute de toată lumea, încât insistențele ni se par de prisos...

[...] D. Șeicaru, supărat pe biserică din motive bine cunoscute de toată lumea, și reacționând sub impresia unor evenimente străine de duhul Mântuitorului, lasă, nu știu cum, să se întrevadă că biserică ar fi fost vinovată de manifestările individuale ale unor slujitori ai ei. Raționamentul dlui Șeicaru este însă fals. Nu poți acuza sau condamna o instituție pe motivul că unul din membrii ei a greșit. Dacă ar fi așa, vrem să spunem dacă ar fi cum crede d. Șeicaru, atunci, pe urma greșelilor dsale, de mult ar fi trebuit să fie desființată presa română...

Școală română și creștină. Asta ne trebuie. Asta pretindem acum, și mâine, și poimâine. — Până vom avea.

Octombrie 1915, articolul de fond, intitulat „Un jubileu al bisericii“, arătând în liniamente generale sfera de activitate a pedagogiei și rolul Institutului pedagogic din Blaj întru pregătirea viitorilor luminători ai neamului nostru.

Bunul nostru Ierarh, care, în articolul său de acum sunt 25 de ani, își exprima bucuria „că și biserica noastră a priceput totdeauna rolul important al instrucțiunii, misiunea ce o are biserica lui Hristos de a fi mama culturii, cum dovedește acest orașel cu toate instituțiile sale așa de numeroase“ — încheia cu următoarea urare, care, cu timpul, trup s'a făcut: „Să dea Dumnezeu ca această serbare să fie aurora unui viitor și mai strălucit, a unei ere de progres spre culmile educației creștinești și românești“.

Spre cel care a scris aceste rânduri, cuvine-se să îndreptăm gândul nostru de pioasă recunoștință și urările noastre de reînnoșire, pentru ca să poată lucra și pe mai departe la prosperarea școalei și bisericii unite.

* * *

Dacă în această sală ar fi multă lume dintre cei cari au asistat la jubileul de acum sunt 25 de ani, m'ași putea dispensa de a arunca o privire retrospectivă și asupra primilor 50 de ani din viața Institutului Pedagogic, dar fiindcă supraviețuitorii din 1915, în această sală sunt un fel de rari nantes în gurgite vasto, voi face o scurtă privire asupra întregului trecut al școlii normale de băeți din Blaj.

Țin să accentuez că începutul școalei normale nu-l socotim dela data de 15 Octombrie 1865, când s'a deschis Institutul Pedagogic, ci dela data de 11 Octombrie 1754 când episcopul Petru Pavel Aron, pe lângă „Școala de preoție“ — din care s'a dezvoltat Academia Teologică, și pe lângă „Școala latinească“, ce stă la baza liceului „Sf. Vasile“ de azi, a deschis și „Școala de obște“.

Această școală primară românească, numită la început „Școala de obște“, mai apoi (dela 1779) „Școala Normală“ sau „Norme“, și care între anii 1782-1793 a avut de director pe nemuritorul istoric Gh. Șincai, a servit și pentru formarea învățătorilor noștri.

La aceste „norme“ veneau candidații de învățător și timp de 2-6 luni ascultau lecțiile profesorilor sau învățătorilor dela „Norme“, făceau practică pedagogică și dădeau examenul prescris, primind diploma de învățător.

După revoluția din 1848, când în întreg cuprinsul Mōnarchiei austriace s'au deschis școli normale sistematice, mai ales sub egida bisericii romano-catolice, sistemul primitiv al cursurilor de câteva luni, pe lângă școala primară, numită normală, nu mai corespundea cerințelor vremii.

Este adevărat că pe lângă cele 2 regimente românești grănițerești din Ardeal, la Năsăud și Orlat, funcționa înainte de 1848 și câte o școală pregătitoare de învățători, schola preparatoria, de unde termenul de preparandie, dar acestea, după revoluția din 1848, își închiseră porțile.

Blajul, care era sediul Mitropoliei Românilor uniți și totodată leagănul culturii românești din Ardeal, nu putea să rămână mai pe jos decât celelalte centre episcopesti, mai ales catolice, care-și aveau preparandiile lor.

Au fost odată în liceu încă opt ore de religie; ele însă nu mai sunt. Cele opt ore de religie, una câte una, cu fiecare reformă școlară, însemnează că de opt ori mai puțin se vor adresa, în cele opt clase de tineri, în care serb patimile vârstei, următoarele: copii, să înștiși pe părinți, pe profesori, autoritățile statului; băieți, e lucru criminal să lovești în altul; tineri, desfrâul degradează, furtul și minciuna desonorează etc. Mai presus de toate: există un Dumnezeu, față de care avem răspunderea faptelor noastre... Legiuitorul crede că nimeni nu mai crede, și anume, că se poate face educație fără de acest mărunchiu de adevăruri cari trebuiesc învățate.

Marii pedagogi au altă părere despre puterea formativă a studiului religiei. Un școlar, Tews, Comenius, Horner, Pestalozzi, și chiar și Goethe; dar ce știu ei? Chiar pedagogii români nu ignorează în tratatele lor, valoarea educativă incomparabilă a religiei și a moralei creștine. Aceasta însă, numai în teorie, fiindcă în practică — adică atunci când e vorba să i-se dea timpul necesar pentru studiu — sunt contra ei, crezând probabil că mai bine se poate practica ceea ce nu se cunoaște.

Și cu orele de religie pleacă din școală — „fusta taichii popa?“ Nu. Învățătura lui Hristos și cu ea Dumnezeu. Ante-proiectul de lege îi indică locul, unde are să petreacă mai mult Cel Atotputernic: în biserică, nu în lumea strădușorilor de copii neastâmpărați. Școala viitorului va fi școala fără Dumnezeu, despre care Franța, după o experiență de 35 de ani, spune că este școala criminalilor, destrăbălător și a bandiților minori. (De ce nu citește legiuitorul aceste rapoarte?)

Dumnezeu însă, nu va pleca din școala românească; aceste sumbre perspective, se vor spulbera. Țara românească sfâșiată și învârtită de pierderea unei mari părți din trupul său, are lipsă de ajutorul lui Dumnezeu, în luptă pentru izbânda dreptății sale istorice. — La cârma Țării, în aceste momente istorice, același Dumnezeu bun, a chemat o minte luminată și o inimă caldă, un mare Conducător și creștin pe Generalul Antonescu, care nu va permite să fie sacrificată credința strămoșilor noștri, singurul bun care ne-a mai rămas întreg.

Domnule General, când Vi se va prezenta proiectul de lege, scrieți, cu mâna proprie: în fiecare clasă secundară, vor rămâne două ore de religie, și numai după aceea: vor învăța. — Așa a făcut odată și Napoleon și a fost mare și prin aceasta.

Biserica și Școala românească din Ardeal. Sub acest titlu a scris d. Grigore Popa un judicios prim articol în Țara din Sibiu (3. V. 41), care-i totodată și răspuns la articolul d. Pamfil Șeicaru: „Elemente pentru reforma învățământului secundar“, apărut în Curentul din 28 Aprilie c., și căruia i-a răspuns și prof. I. Miclea în „Unirea“ (3. V. 41). — Reținem celea ce urmează:

„Nu știm cum va fi în altă parte, dar în Ardeal — trecutul ne stă dreptă mărturie în această privință — biserica și școala au colaborat în așa măsură, încât e greu să deosebești rolul fiecăreia în parte. Intre aceste două coloane de susținere și de lumină ale învățământului, solidaritatea a fost așa de dezvoltată, fuziunea așa de mare, încât una nu se poate despărți prin cealaltă, sprijinindu-se pe augusta tradiție a tradițiilor seculare, cu aceeași viguranță încredere în destinul neamului, atât la bucurie. Școala era prelungea bisericii, iar biserica dădea nimbul în-

De aceea episcopul, mai apoi (dela 1853) *Mitropolitul Alexandru Șterca Șuluțiu*, a început demersuri pe lângă Locotenenta Transilvaniei, cerând să sprijine propunerea sa de a i se permite din partea Împăratului dela Viena, organizarea unei colecte, în vederea întemeierii unui fond pentru ridicarea unui Institut Pedagogic.

Au trebuit demersuri și stăruințe de 12 ani, între 1853 și 1865, până ce mult doritul Institut Pedagogic a putut lua naștere.

Și atunci, a trebuit să se deschidă prin mijloacele proprii ale Mitropoliei, mai ales cu concursul fondului Bazilican, deoarece ajutorul de 3.000 floreni, votat de senatul imperial din Viena, în acest scop, nu s'a acordat, pretextându-se că școala nu are local propriu.

A fost un mare noroc că Institutul pedagogic a putut lua ființă la 1865, deoarece dacă se mai întârzia numai 2 ani, foarte probabil că Ungurii ajunși la putere în urma dualismului sau a împăcării cu împăratul Francisc Iosif I, nu ar mai fi permis ca în cuibul valah, care era Blajul, să mai ia naștere un nou focar de cultură românească, din care să iasă luminători ai satelor românești și susținători ai conștiinței naționale.

În sfârșit, post varios casus, post tot discrimina rerum, după atâtea peripeții și neajunsuri, s'a ajuns ca la 15 Octombrie 1865 să se deschidă și mult doritul și urgitatul Institut Pedagogic Arhidiecezan gr. cat. din Blaj, pentru a scoate învățători sau cantori-docenți mai bine pregătiți decât învățătorii cursiști de mai înainte, bine știind, după expresia din cercularul (dela 1858, 6 Sept.) al Mitropolitului Șuluțiu, „cumcă fără docenți bine pregătiți și școlăle nimica sunt alta, decât un nume gol și fără însemnare“.

Canonicului *Ioan Fekete Negruțiu*, președinte al comisiunii școlastice arhidiecezane și inspector al școlilor comunale din Arhidieceză, i-a revenit și sarcina de a fi primul director al nou înființatului institut.

Dela 1865 până la 1873 acest canonic entusiast, a isbutit, după expresia profesorului Ioan Rațiu „să înjghebeze acest institut modest cu două cursuri (clase), ținute pe rând în aceeaș sală, cu profesori împrumutați dela alte institute, cu multe greutăți și puține mijloace, pe cari numai însuflețirea le-a putut învinge“. (Unirea din 16 Oct. 1915, p. 6).

Deja în primul an școlar 1865-66 s'au înscris 79 elevi, din cari 67 au fost și examinați. În anii următori numărul elevilor va merge crescând.

După canonicul Negruțiu, la conducerea școlii a urmat canonicul *Ioan Antonelli* (1873-1876), când cele 2 clase sau cursuri se vor ține în sale deosebite, administrația școlară va face progrese, munca școlară și extrașcolară a profesorilor va spori. În profesorul Ștefan Pop, care avea o frumoasă pregătire pedagogică dela Praga, Institutul Pedagogic a avut un slujitor cuminte, harnic și devotat, care multă vreme a fost aproape singur sufletul Institutului. (Dr. I. Rațiu, Blajul, p. 45). Un alt profesor de valoare cu pregătire temeinică, tot dela Praga, a fost în timpul acesta, Petru Solomon. — Sub directoratul protopopului *Alimpiu Blăjan* (1876-1887) Mitropolitul Dr. Ioan Vancea sporește numărul cursurilor sau claselor dela 2 la 3. Se înființează societatea de lectură a elevilor. Elevii mai săraci (20-30) se împărtășesc din beneficiul de pâine sau „țipăi“. Se redactează dări de seamă despre activitatea Institutului pedagogic, publicate în anuarele liceului, numite „programele gimnaziului“.

La 1887 a ajuns în fruntea Institutului pedagogic un distins profesor, *George Muntean* (1837-1909), care e fost unul din cei mai iscusiți dascăli din vechea generație. (Rațiu, Unirea, 16. X. 1915, p. 7). — În clădirea cea nouă a școlii (aripa de către stradă a liceului de băeți, de azi), ridicată la 1886 de marele Mitropolit Vancea, căruia îi plăcea să spună cu mândrie: „Eu încă am fost profesor la preparandia din Oradea“, Institutul Pedagogic ia un frumos avânt.

La 1897 directorul G. Muntean a stăruit să se înființeze un internat și pentru elevii școlii normale, cărora astfel li se putea da o creștere mai îngrijită. Pe timpul său (la 1899), vechea școală normală se transformă în școală de aplicație cu 6 clase, cu un singur profesor, pe lângă Institutul Pedagogic, putând elevii școlii normale să facă astfel și practică pedagogică. — Tot în acest timp școala normală a început să fie urmată și de fete, dându-li-se și lor posibilitatea de a-și lua diplomă.

La anul 1906, pe vremea Mitropolitului Dr. Victor Mihali, s'a deschis și cursul IV, complectându-se astfel Institutul Pedagogic la fel cu cele de stat.

În strânsă legătură cu școala normală din Blaj, s'a înființat la 1896, »Reuniunea învățătorilor din Arhidieceza gr. cat. română de Alba Iulia și Făgăraș, care din 1899 își avea și organul său de publicitate „Foaia școlastică“.

Ultimul director din era maghiară și care a făcut trecere și la timpurile României Mari, a fost de curând decedatul *Ioan F. Negruțiu* (1909-1928).

Profesorul Dr. Ioan Rațiu îl numește „omul binelui, sclavul datoriei, care n'a dat greș în munca sa cinstită. A lucrat din răsuputeri; s'au îndemnat și alții și în câțiva ani uu bun rând s'a sălășluit la școală în toate privințele“. (Unirea din 16. X. 1915). — A modernizat întreg institutul. A creat muzeul de științele naturale și de fizică, a organizat biblioteca, salele de învățământ le-a prevăzut cu rechizitele de învățământ necesare și cu mobilier modern. — Internatul școlii s'a organizat mai corespunzător, asigurând elevilor trai mai cinstit și condiții mai igienice, întâi în „Azilul de copii“ (la 1910), apoi în casele Fundațiunii Șuluțiu (la 1913), azi localul școlii de gospodărie. S'a înființat Reuniunea Mariană și s'au introdus „Conferințele de sociologie educativă“. — După cum spune Ioan Rațiu: „În general, în toate laturile s'au văzut progrese sub directoratul acestui om bun, înțelept și iubitor de jertfă, care a pătruns mai mult, și a aflat rostul unui institut pedagogic românesc în zilele noastre“.

Dar moșul Negruțiu, cum l-am pomenit noi, generația de azi, și-a continuat activitatea și în România întregită. A condus cursurile de învățători ținute la Blaj, în vara anilor 1919 și 1920, menite să dea învățători cari să umple golurile învățământului primar în țara întregită. S'a nizuit să încadreze Institutul Pedagogic, devenit școală normală, în cadrele legiurilor școlare din țara întregită. A introdus coeducația, admisă până în a. c. 1924-25, a deschis clasa IV și s'a ostenit, din încredințarea Preaveneratului Ordinariat, să organizeze școala normală de fete.

Nevoit, la 1928, să treacă la pensie, pentru limita de vârstă depășită, i-a urmat la directorat *Valeriu Suciu* (1928-1929), om harnic și pedant, căruia însă sănătatea nu i-a permis să stea decât un an la conducerea școlii normale.

Din 1929-1937 direcțiunea școlii a avut-o

Reverendisimul *Nicolae Popp*, de prezent canonic. În timpul directoratului D-sale se cledește de către Mitropolitul Dr. Vasile Suciu din banii primiți dela Preafericitul Părinte Papa Pius XI, actualul local impozant al școlii normale; în anii 1929 (lotul I) și 1931 (lotul II) cu suma de 13.500.000 lei.

În anii școlari 1931/932—1933/934 școala își completează cursul inferior cu clasele I-III pentru a fi școală cu 8 clase, la fel cu școlile normale ale statului, după cum cerea legea învățământului primar normal.

În anul 1934 școala a fost improprizată cu un teren de 23 iugăre — în jurul lui cului Chereteu, pentru a servi la practica agricolă a elevilor.

Localul școlii a fost înzestrat cu mobilierul necesar, iar pentru educația religioasă, morală a elevilor și-a amenajat în localul școlii o capelă.

Devenind școală-internat, elevii școlii normale au schimbat vechea poreclă de „preparand“, în renume. — Numărul elevilor a sporit, ajungând în ziua de azi la 257 — număr maxim, — iar numărul profesorilor, dela câți erau la început, a ajuns azi la 16.

Ajunși din colibă în palat, din peripatetici sedentari, elevii școlii normale din zilele noastre sunt capabili să devină nu numai luminători ai poporului, ci dacă e cazul, să se mențină onorabil și la școli superioare din țară și străinătate, ne fiind mai pe jos, în săguintă la carte, și bună purtare, — după cum ni-se spune, — decât colegii lor cu bacalaureat.

Azi, când sărbătorim împlinirea alor 70 de ani dela întemeierea Institutului Pedagogic, vremurile sunt din nou rele și grele. Simțim cu toții că trăim vremuri de restriște, ca a celea, cari l-au făcut pe cronicarul Miron Costin să exclame, că nu sunt vremile sub cărma omului, ci bietul om sub vremi.

Dar să nu uităm în aceste vremuri de grea cumpănă, nici de cuvintele istoricului filosof Carlyle, care spune, că „Omul să nu se plângă în contra vremii în care i-a fost dat să trăiască. Sunt rele vremurile? Ei bine, de aceea suntem noi aici, ca să le facem bune!“

Elevii cari ieșind de pe băncile școlii normale, merg în mijlocul poporului ca luminători și la granițele țării ca apărători, au ocaziunea să facă să vină peste noi vremuri mai bune.

Dumnezeu să le ajute în această operă de salvare și înălțare a neamului.

Din parte-mi, exprimând sentimente de mulțumită și recunoștință față de toți patronii și binefăcătorii școlii noastre din trecut și din prezent, rog pe Cel Atotputernic să-și reverse darul și binecuvântarea sa peste munca pe care o depunem, noi epigonii, și să ne ajute să ne putem face din plin datoria, spre mărire a lui Dumnezeu, binele neamului și falo Bisericii noastre.

Dela mănăstirea Prislopului. Cu toată vremea extrem de nefavorabilă, pelerinajul de Dumnececa trecută s'a ținut totuși. N'a fost lume multă ca alte dăți, dar s'au înregistrat și acum cam 50 apropieri de SS. Taine. Preaș. Ioan al Lugojului îmbolnăvindu-se în Hațeg, a trebuit să plece în răpt, spre reședința din Lugoj. Totodată a fost mandat vizitațiile canonice anunțate pentru țara Hațegului. În locul Preașinției Sale a prezidat pelerinajul p. Ienea, canonic din Lugoj. Dela mănăstirea Obreja era aci Preacuv. P. Augustin Pop egumenul, care, în 8 Maiu c., ziua sf. Ion Bogovoiului, patronul mănăstirii din Prislop, a reconștit și aci comunitatea basiliană, rânduind ca egumen pe Cuvioșia Sa P. Gherasim Juca. Așa că acum înainte Prislopul își are din nou călugării săi stabili.

a fi a omului și a societății. Prin introducerea în mod practic a lui Dumnezeu în școală, în familie și în societate. În toate ramurile ei. Să se facă o încercare. Prilejul e binevenit: reforma învățământului. Să se introducă în toate școlile, de toate categoriile, în fiecare clasă, două ore de religie. Să nu fie școală și clasă, fără religie, chiar și în Universitate, sub formă de conferințe religioase. Și apoi putem fi siguri că roadele nu vor întârzia a se arăta.

Se mai cere apoi o aspră supraveghere a învățământului religios, a acelorora ce-l propun, cari, oameni fiind, pot să aibă și ei defecte, și câteodată chiar mari. Să și facă datoria întreagă. Se poate că, uneori, în parte, sunt și ei de vină. Remedii se găesc. Controlul. E cel mai eficace. Control: mai ales din partea unui inspector de specialitate, care să-i cerceteze des. Să le cunoască puterile. Să le dea îndrumări. Să-i sfătuiască. Supravegheze și pedepsească, în caz de neglijență. În câțiva ani va fi altul tineretul nostru, funcționarii de orice categorie și orice grad.

Rugăm pe On. Minister al școalelor și Bisericii, să dea posibilitatea Bisericii să-și crească credincioșii integral, să-i facă creștini convinși în teorie, și practicanți. Va fi aceasta spre mai binele și prosperarea scumpei noastre Țări și spre slava lui Dumnezeu.

Știri mărunte

Oaspe înalt. De luni seara până miercuri înainte de amiază, Blajul a avut ca oaspe pe Excel. Sa Andreiu Cassulo, nunțiu apostolic din București, însoțit de P. S. Vasile Aftenie dela București. În răstimpul menționat, reprezentantul Sf. Părinte, cu Preasf. Vasile și cu p. Alex. Todea, secretar mitropolitan, a cercetat toate școlile noastre, având pretutindena părintești cuvinte de îndemn și incurajare.

Examenle de licență în Sf. Teologie — sesiunea Iunie — se vor ține la Academia Teologică din Blaj în zilele de 3 și 4 Iunie c. Dătorii de a obține acest grad trebuie, neapărat, să intrunească toate celea prevăzute în art. 69 și urm. din Regulamentul Academiei Teologice „Sf. Treime” din Blaj. — Rectoratul Academiei.

Noul spiritual al colegiului Pio-român din Roma. După cum suntem informați, în locul p. S. Salaville din ordinul Asumptionist, celebrul orientalist, a fost numit de spiritual al colegiului nostru din Roma, Mons. Alberto Canestri. Noul numit e una dintre figurile cele mai de seamă din Roma, fiind între altele judecător la Rota Romana și, mai presus de toate, unul dintre prelații romani care ne iubește foarte mult Neamul și Biserica, după cum o știu foarte bine toți aceia care și-au făcut studiile la Roma. Salutăm cu bucurie această numire și suntem siguri că sub conducerea sa spirituală vor ieși din seminarul nostru din Cetatea eternă acei apostoli de care are lipsă Neamul și Sionul nostru!

Moartea card. Carol Kaspar. După o boală lungă și nemiloasă, s'a stins din viață cardinalul Kaspar, arhiepiscop de Praga. Defunctul s'a născut la 16 Mai 1870 în Boemia și, după studii strălucite la Roma, a urcat scara demnităților bisericesti, impunându-se nu numai prin evlavie sa, dar și prin cultura sa bogată, și fiind ridicat în 1935 de Papa Pius XI la treapta de cardinal. Cu el dispăre unul dintre cei mai de seamă oameni pe care i-a avut Biserica catolică din Cehoslovacia și unul dintre cei mai valoroși membri ai colegiului cardinalilor. — Odihnească în pace!

Călugărița jeliță de-un oraș întreg. Nu de mult s'a stins din viață la Neuwied (Rhenania) Sr. Matrona, monahie franciscană. Toată lumea din acest oraș a jeliț pe cea trecută în veșnicie, pentru că de aproape cincizeci de ani călugărița aceasta, de dimineața până seara, străbătea străzile orașu-

lui, cercetând săracii și bolnavii. Sunt mii și mii cei cărora le-a făcut dânsa servicii în ceasurile din urmă ale vieții lor, și a vindecat pe și mai mulți cu îngrijirile ei de devotată soră de caritate. Deosebire de confesiune dânsa n'a făcut.

Locale. Dumineca viitoare, a Orbului, va predica în catedrală p. Gheorghe Velicu, prof. la liceul de băeți „Sf. Vasile cel Mare”, iar Joi a ce-urmează, de praznicul Înălțării Domnului, va predica p. Iuliu Maior canonic mitropolitan,

— Implinind „Institutul Pedagogic Arhidiecezan gr.-cat. din Blaj” (devenit Școală Normală de Băeți) 75 de ani de râvnică și rodnică existență, s'a aranjat Dumineca trecută un înălțător festival artistic în Palatul Cultural care, cu acest prilej, a fost fixat de lume. În cadrele unui program select d. Dr. Coriolan Suciu, dir. Școlii normale, a rostit cuvântul festiv pe care-l publicăm în altă parte a gazetei. A impresionat profund *Fiul rădăcii*, opera de deosebită valoare artistică, a p. Celestin Cherebețiu, cântată de corul mixt al Școlii Normale de Băeți și al celei de Fete, acompaniată fiind la pian de d. prof. S. Toduța. De încheiere a avut cuvinte calde și pline de română și creștină încredere, Il. S. Dr. Victor Macaveiu, prepozitul capitular.

— Am avut un 3/15 Mai cu mândru soare pe ceriu și cu întunec și amărăciune în inimi. Toate școlile au aranjat, în această zi, mici festivaluri ocazionale, așa zicând „în familie”, pline de duioșie. Tinerii clerici au ieșit în corpore, la plimbare, până la Crucea lui Iancu și de acolo la Piatra Libertății.

Congresul J. A. C. la Lyon. În prezența arhiepiscopului de Lyon, card. Gerlier și a altor episcopi francezi, s'a ținut la Lyon congresul tinerilor agricultori catolici din regiunea lioneză. La congres au luat parte la 5000 de tineri, care au cântat în biserica de Fourvière liturgia agricultorilor, compusă pentru congresul ținut la 1939 în Paris. Congresul s'a ocupat cu problema familiilor în mediul rural, problemă foarte arzătoare pentru refacerea Franței.

Spre știre. Ni-se cere publicarea celor ce urmează: Ministerul de Finanțe, Direcțiunea Timbrului, cu ordinul Nr. 51,182/1941, reamintește dispozițiunile art. 130 din Codul de Procedură Fiscală, prin care persoanele juridice și societățile comerciale, dacă achită până la 1 Iunie în contul impozitului de echivalent ce urmează a se fixa pentru exercițiul în curs o sumă egală cu impozitul stabilit și debitat pe exercițiul 1940/1941, vor beneficia de o bonificație de 7%. Vor beneficia de o reducere de 5% și cei care vor achita, în contul acestui impozit, până la data de mai sus, o sumă egală cu o pătrime din debitul rămas definitiv pe exercițiul 1940/41, pe baza debitelor din exercițiul precedent. Pe lângă aceste avantaje, Ministerul le mai acordă favoarea de a considera ca date în termen declarațiile de impunere la echivalent, tuturor celor care au dat declarațiile tardiv sau nu au dat deloc declarații, urmând a da aceste declarații direct instanței de impunere la impozitul de echivalent. Chitanța de plată a accontului de impozit de echivalent va fi prezentată instanței de impunere, care va face mențiune despre aceasta.

Aviz. În așezământul pentru ocrotirea Surdo-Mușilor Cluj-Sibiu se primesc copii surdo-muși (băeți și fetițe) între 8—11 ani. Cererile timbrate, însoțite de actul de naștere și certificatul medical, se vor înainta Direcțiunii Așezământului până la 1 Iulie 1941.

† Emilia M. Mureșanu, profesoară la Școala Normală de Fete din Blaj a încetat din viață la Turda, Marți, în 6 Mai c., în anul 27 al vieții sale. — Facă-i Cel de sus parte cu dreptii săi!

No. 120/1940.

Extras din publicațiunea de licitație

Subsemnatul Portărel aduc la cunoștință publică, cumcă în ziua de 24 Mai 1941 ora 4 d. m., se vor vinde prin licitație publică în comuna Roșia de Secaș, un cal, o iapă, o căruță și un coș pentru porumb, la domiciliul urmăritului pentru incasarea creanței de 1289 lei, capital, 3%, dobânzi din 7 April 1934 și 1923 lei cheltueli de judecată, convenite urmăritului Lupescu Valer dela urmăritul Oltean Vasile-Schiopul.

Lucrurile sus amintite vor fi vândute celui care oferă mai mult pe lângă plata în bani gata, chiar și sub prețul de strigare.

Blaj, la 2 Mai 1941.

Dragoș Aurel, portărel.

Tipografia Seminarului Blaj.

— FABRICA DE STICLĂ ARDELEANĂ
Societate anonimă română, — București

Convocare:

Domnii acționari ai societății „Fabrica de sticlă ardeleană” S. A. R. sunt convocați în

Adunarea generală ordinară și extraordinară

care va avea loc în ziua de 31 Mai la ora 10 a. m. la sediul din Bozias-Diciosânmartin

ORDINEA DE ZI:

1. Raportul Consiliului de administrație.
2. Raportul cenzorilor.
3. Aprobarea bilanțului și contului de profit și pierdere, încheiate pe ziua de 31 Decembrie 1940 și descărcarea consiliului de administrație, comitetului de direcție și comitetului de cenzori, pentru gestiunea lor pe anul expirat.
4. Repartizarea beneficiului.
5. Alegerea comitetului de cenzori exercițiul 1941 și fixarea retribuțiilor lor pe anul 1940.
6. Modificarea art. 21 și 35 din statut după cum urmează:

Text vechiu

- art. 21. Pentru ca semnătura să fie valabilă, este necesară:
- a) Semnătura a doi administratori,
 - b) Semnătura unui administrator cu a unui rector,
 - c) Semnătura unui administrator cu a unui director sau a unui procurist.
- art. 35. Bilanțul va trebui să fie publicat în Monitorul Oficial. Publicațiunile societății vor fi făcute în următoarele:
1. Monitorul Oficial din București.
 2. Petites Affiches Parisiennes din Paris.
 3. Târnava din Diciosânmartin

Text nou

- art. 21. Pentru ca semnătura să fie valabilă, este necesară:
- a) Semnătura a doi administratori,
 - b) Semnătura unui administrator cu a unui rector, sau a unui sub-director, sau a unui procurist,
 - c) Semnătura unui director cu a unui sub-director, sau cu a unui procurist.
- art. 35. Bilanțul va trebui să fie publicat în Monitorul Oficial. Publicațiunile societății vor fi făcute în următoarele:
1. Monitorul Oficial din București
 2. Petites Affiches Parisiennes din Paris.
 3. „Unirea” din Blaj.

Pentru a lua parte la această adunare generală, Dnii acționari sunt rugați să depună acțiunile lor, conform art. 22 din statut, la sediul social din București, strada Doamnei No. 1 sau la sediul administrativ din Diciosânmartin, cu cel puțin cinci zile înainte de ziua adunării.

În cazul când în ziua de 31 Mai nu se vor prezenta acționarii reprezentând cel puțin jumătate din capitalul social, se convoacă prin prezenta, conform statutelor, o nouă adunare generală ordinară și extraordinară, pe ziua de 21 Iunie 1941, tot la Bozias-Diciosânmartin și în aceeași oră.

Președinte: S. Karpelescu

Bilanț

încheiat la 31 Decembrie 1940

Activ: Imobile și mobile 115.030.091, prime și materiale 10.889.468, Fabricate 30.375.000, Cassa și disponibilități 6.712.807, Debitori 21.375.000, Participațiuni și efecte 19.546.702, Total Lei 203.878.043.

Pasiv: Capital 66.000.000, Fond de rezervă 3.214.647, Fond de rezervă pentru creanțe 1.104.402, Fond de amortiment 86.701.775, Debitori 37.878.143, Dividende neridicate 2.124.600, Total Lei 203.878.043.

Verificat și găsit în conformitate cu registrele

Comitetul de cenzori

Și instrucție și educație

de prof. Andrei Plaian

Evenimentele mari, înseamnă nate, totdeauna produc enervări, emoții și discuții. Așa în viața individului, a familiei, ca și într-o societăți. Și e firesc să fie așa!

În viața școlară, a produs un interes deosebit anunțarea reformei învățământului de toate categoriile, pentru ca acest interes, să se desvolte în agitații, frământări, discuții și chiar neliniște și îngrijorare, în unele cazuri, după publicarea articolului de fond: „Elemente pentru reforma învățământului secundar”, al „Curentul”-ui din 28 Aprilie c., care face impresia că a fost destinat să fie înainte mergătorul anteproiectului de lege a învățământului de toate categoriile, care după câteva zile a fost trimis de on. Minister, spre luarea la cunoștință și eventuale propuneri.

Înainte cu câtăva vreme, se vorbea de o intensificare a educației religioase, în școlile secundare, de o grijă și obligație specială, ce se va impune profesorilor de religie, în vederea mai bune, educații religioase, a celor încredințați lor, spre păstrare, actuali elevi ai diferitelor categorii de școli, teoretice sau practice, mâine, viitorii intelectuali și conducători firești ai poporului, și pătura de mijloc, burghezia noastră, comercianți, meseriași și întâi gospodari ai satelor și orașelor noastre. Gând bun și laudabil! Dar gândul n'a luat ființă. Nu, fiindcă ceva l-a împiedecat. Ceva ce se vede. Ceva ce lucrează în umbră și se văd numai efectele. Noi îi zicem: rău. Asta apare din anteproiectele învățământului secundar, teoretic și practic, unde religia nu mai este în rândul obiectelor de studiu, e ceva aproape facultativ, înșirată între cele din urmă, printre dexterități.

Era o vreme când, în toate categoriile de școli secundare, religia era considerată primul obiect de studiu. Așa era trezută în lege, în regulamente, în registre, în matricole, în tot locul. Aceasta conform prevedei înscrise pe Stema Țării noastre „Nihil sine Deo”.

Trecutul apropiat a dovedit că aceasta era numai în teorie. Era, oarecum, numai în ochii lumii. Practica a arătat că nu eram convinși de amestecul lui Dumnezeu în lucrurile noastre, nici în cele mici, nici în cele mari.

Rezultatele învățământului religios au fost mulțumitoare, mai bine zis n'au fost pe placul legiuitorului, din toate vremurile, și la fiecare nouă reformă a învățământului, de orice grad și categorie, studiul care avea de suferit mai mult, era religia. Din școlile industriale, a fost aproape scoasă. Din cele opt clase, numai trei aveau câte o oră de religie, cl. I, II și V-a, celelalte: III, IV, VI, VII și a VIII-a erau una. În școlile comerciale era câte o oră de religie: în cl. I, II, III, IV, V și VI, iar cl. VII și a VIII, fără oră de religie. În școala normală, redusă. În liceul teoretic de asemenea, rămânând la cursul superior, V—VIII, numai câte o oră.

În anteproiectele ce s'au trimis școlilor, se observă, referitor la religie, următoarele:

În unele școli practice, ca școlile de gospodărie (curs inferior), religia e în frun-

tea studiilor. Dar, în același învățământ pentru cursul superior, religia, conferințele religioase sunt așezate printre dexterități. La urmă e fixată și la celelalte categorii de învățământ practic, industrial, comercial, normal, ba chiar și în învățământul secundar teoretic.

Unde e înșirată în ordinea studiilor, nu interesează și cu ceva mai puțin, deși aici se vede importanța ei. Interesează în schimb mai mult, ce clase și câte ore de religie vor avea săptămânal. Asta însă, din anteproiecte nu s'au aflat decât pentru liceele teoretice, unde anteproiectul arată că, fiecare clasă, va avea câte o oră de religie, deci gimnaziul, având patru clase, va avea patru ore de religie, iar liceul cu opt clase, opt ore de religie, una de fiecare clasă.

În acest fel, mâine, poimâne, se va elimina profesorul de religie din școală, pentru că cele opt ore nu vor forma o catedră, ș'apoi va veni când va putea parohul să facă el, când va putea, religia.

Se dorește aceasta intenționat? S'au gândit bine ceice au prevăzut atâtea ore de religie, în liceul teoretic? Nu credem! Acum când e mai multă nevoie de convingerea morală religioasă, ce obligă în conștiință a face binele și a evita răul, fie că e vorba de mine, personal, de aproapele, de mica societate, sau de societatea mai perfectă: Statul; de binele suprem: Patria. Dacă ar fi fost această convingere în toți fiii Neamului nostru, mici și mari, conduși și conducători, n'am fi ajuns unde suntem azi. Dacă tineretul ar fi avut și ar avea, barem azi, această convingere morală religioasă, cu răspundere, mai ales, în fața lui Dumnezeu, care judecă în suflet, unde nu poate pătrunde judecătorul lumesc, ar înțelege greutățile vremii și n'ar pune piedeci acelora ce vreau salvarea Neamului, a Țării.

Să fie oare amestecul unora ce ar fi interesați în cauză, ori au antipatie, dacă nu chiar ură, față de slujitorii Bisericii în școală, și sunt certați, direct sau indirect cu Biserica, ca instituție, ori poate chiar cu Dumnezeu? Să nu fie! Rugăm legiuitorul să fie atent și drept.

Am ajuns azi, când durerile și neazurile Neamului sunt din cele mai grele, să atribuim, oarecum, în oarecare înțeles, dezastrul și întreg cortejul de suferințe ce au venit asupra noastră, religiei, bisericii, indirect lui Dumnezeu. Deși în alt înțeles, se poate susține și aceasta. În acest caz însă urmează în mod firesc să ne întoarcem către El, ca să se întoarcă și El către noi.

Pomenim des și, ni-se pare, convinși atât cei mici cât și cei mari, numele lui Dumnezeu. Dacă credem în El, dacă îi recunoaștem existența și însușirile Sale, să-o arătăm și în afară, în practică, în lucrurile noastre. Să-L poată cunoaște și cei ce sunt acum pe băncile școlii, unde sunt adeseori în situația călătorului ce a ajuns la o încrucișare de drumuri, li-se indică diferite direcții, să li-se de-a posibilitatea să cunoască și „Cuvântul” Bisericii, în întrebările ce-i frământă neconștient, referitor la origina și scopul nostru. Din toate cele ce vor afla și cunoaște, vor

judeca înșiși, și-și vor forma convingeri. Pentru acestea e nevoie de instrucție religioasă, deci de ore de religie suficiente. În liceele teoretice, elevilor li-se dă o cultură generală. Aici, elevii au nevoie de a se convinge de adevărurile de credință, de a cunoaște principiile de morală creștină și de a înțelege ceremoniile rituale.

În ce privește școlile practice, ca unele ce ne vor da clasa mijlocie a societății românești, care pentru a fi cinstită, de omenie, în sensul strict al cuvântului, au nevoie de religie, instrucție și educație, teorie și practică. Se poate găsi o modalitate, ca în orarul fiecărei clase I—VIII, a oricărui fel de școală practică: gospodărie, industrială, comercială, agricolă, de băieți sau fete, să se fixeze, câte două ore de religie săptămânal, pentru instrucția și educația religioasă a elevilor. Atunci vom avea comercianți, industriași. ș. a. cu mai multă frică de Dumnezeu și stimă față de oameni.

E echitabil să se procedeze așa când celorlalte studii li-se dă importanța cuvenită.

Să nu ne fie frică niciodată că elevii învață prea multă religie. Că vor fi prea religioși, prea bisericosi, că vor deveni sfinți. Nu! căci Biserica, prin școlile ei, în cari se face mai multă religie și educație religioasă, a dat și va da și în viitor, societății, o mulțime de bărbați de știință în toate domeniile. O ceată de femei virtuose și, mai presus de toate, tinerii crescuți în spirit religios, vor fi mai de caracter, mai de omenie. Li-se vor putea încredința bunuri publice, spre administrare, căci nu le vor înstreina. Li se vor putea încredința bunuri spirituale (secretul oficiului încredințat) fără teama că vor fi desoperite.

La noi se cunoaște prea puțin influența educației religioase, ce presupune instrucția religioasă, asupra tineretului, a viitorului cetățean și slujbaş de mijloc sau superior al statului. Puțin! Căci niciodată. Religia n'a avut cinstea și locul ce-i compete în școală. Alte țări sunt convinse foarte de aceasta. Așa Spania introduce conferințe religioase, obligatorii, pentru studenții universitari. Franța introduce învățământul religios în școlile secundare.

La noi se va gândi cineva: în școlile confesionale Religia a fost considerată ca studiu principal. Pentru aceea i-s'a dat importanță mare și totuș elementele eșite din acele școli nu se deosebesc, în cinste în corectudine, de celelalte, cari au făcut mai puțină religie. Și totuși, susțin și cred cu tărie, că se deosebesc în majoritatea cazurilor. Iar, dacă în unele cazuri, absolenții școlilor confesionale au fost răi, li-se impută diferite incorectitudini, poate chiar crime, asta poate avea mai multe explicații, fie temperamentul, firea lor, fie, mai ales, societatea mică, pretenii, în carea au intrat după eșirea din școală, i-a convertit de partea ei. Căci așa-i firea omenească, facem cele rele, cu toate că vedem cele bune și le aprobăm.

În cazul că toți membrii, ori barem marea majoritate a societății, ar fi pătrunși, prin instrucție și educație religioasă, de existența lui Dumnezeu, de dumnezeirea lui Isus, de întregă învățătura Lui, altul ar fi individul, alta familia și alta fața societății.

Credem că se poate schimba felul de